

Les millors obres de les lletres gironines (7)

Ell, a la presó

Aquest llibre de l'alcalde republicà de Figueres Josep Puig Pujades, dietari de presó com altres -per exemple de Manuel Carrasco i Fomiguera, Lluís Maria Xirinacs o alguns líders del procés independentista-, és un document biogràfic i social, però també és una molt bella producció literària, reeixida segons els crítics i que mereix ser coneguda i, és clar, llegida, pels seus valors estètics.

Cant a la llibertat des de la presó de Girona

Josep Maria Figueres
PROFESSOR DE LA UAB

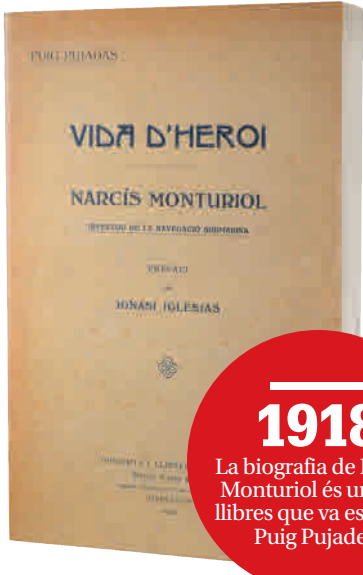
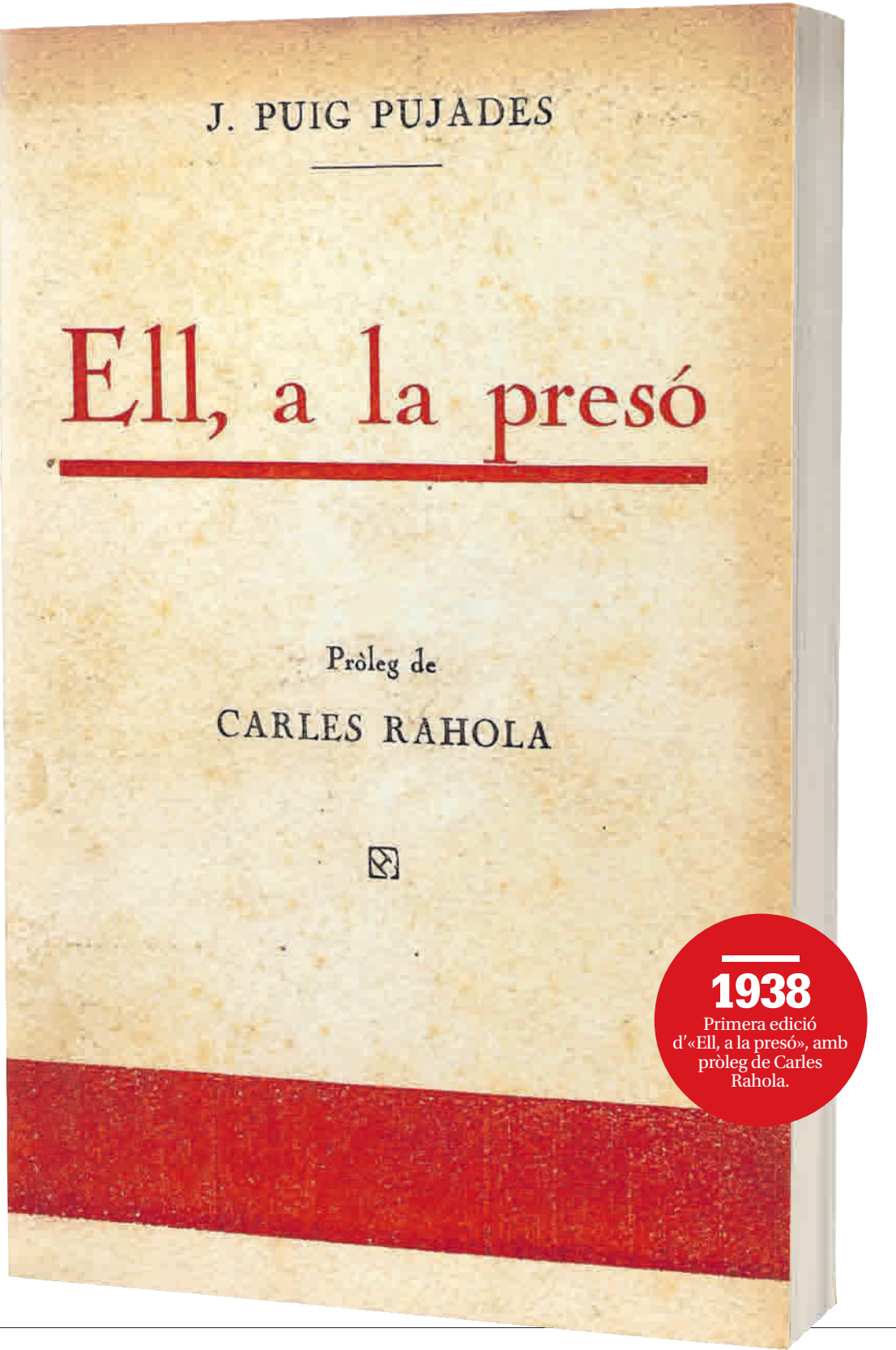
Josep Puig Pujades és conegut com a polític però fou també un notable escriptor i aquest dietari de presó, *Ell, a la presó* (1938), n'és una demostració clara per un estil elaborat i una finesa en la descripció de l'ambient del centre penitenciari de Girona on estigué reclòs. Recentment n'ha aparegut la segona edició, enriquida amb una molt ajustada introducció de Joan Armangué, dels escrits de Puig Pujades, que acompanya el magnífic pròleg de Carles Rahola de la primera, en la qual es narra la vida quotidiana a la presó provincial de Girona de l'octubre del 1934 a l'abril del 1935, que passa a presó atenuada al domicili. «Cant a la llibertat» en diu Armangué, també escriptor i alcalde que fou de Figueres, i que s'enamora d'aquest llibre atès el seu escrit que traspua tot un encès i sòlid elogi per a un dels personat-

ges més estimats del moment. Tot i no tenir massa eco pels moments finals de la guerra a Catalunya, una crítica de Rafael Tasis el deixa molt bé com a llibre «sincer i emotiu» i elogi a l'amistat i és que, efectivament, la presó marca i apareixen els valors en la seva plenitud: amor, amistat, ideals...

Puig Pujades, molt estimat a Figueres i a la comarca en general per la seva implicació, rebé molt de suport i, fins i tot, hom organitzà una visita col·lectiva de deu -10- autobusos que fou prohibida. El fet atorga encara més coratge, si calia, a l'empresonat. Puig Pujades havia publicat narrativa, novel·la, biografia i, sobre-tot, molts articles, i era ben conegut del públic culte dels anys vint i trenta com a home de lletres de fina sensibilitat. En tancar-lo no fou gens estrany que cristal·litzés vivències més que pensaments, dades de l'observació més que de l'anàlisi en aquest volum que és una dissecció de la vida a la presó passada pel sedàs d'un atent analista de la realitat. Víctima

de la repressió dels fets d'Octubre de 1934, fou un més dels tres mil empresonats, condemnat a cadena perpètua i alliberat del tot arran de les eleccions de febrer de 1936 en què fou diputat a Corts. Una vida, doncs, compartida en la literatura i la política.

El treball memorialístic és dividit temàticament en gairebé una trentena de capítols. L'autor es refereix, sempre en la tercera persona que usa, l'Ell omnipresent, a aspectes molts suggerents -els llibres, les cartes, el Nadal, els sorolls, les festes, els amics...- que ultrapassen la dimensió personal de vivències per esdevenir una visió aguda i detallada de les interioritats del pou tètric que era l'edifici dels reclusos. El llibre ha tingut només dues edicions, la primera immediata a l'esdeveniment de referència del 1934 i darrerament la segona, que sortosament el posa a l'abast dels lectors que els hi plauen aquestes reflexions ordenades amb precisió i narrades amb eficàcia literària i bellesa.

Josep Puig Pujades

Polític i escriptor

Josep Puig Pujades (Figueres, 1883 - Perpinyà, 1949), alcalde de Figueres i escriptor molt reconegut i estimat a l'època, esdevingué tot un personatge compromès i un autor amb finesa i valor. Amb vocació simultània d'escriptor i de polític, home de gran cultura, llegit i amb ploma dotada, assolí notorietat per ser, com a bon menestral, era sastre, un líder nat de les capes populars empordaneses. Amb militància llarga i constant en les files del republicanisme assolí càrrecs arran de l'arribada de la Segona República, a l'Ajuntament figuerenc i a la Generalitat. Amb un ferm compromís es congrià les simpaties pels seus abundosos escrits a *L'Autonomia*, i, especialment, a *Empordà Federal*, de la que en fou l'ànima i on hi publicà molt des de la fundació en la que contribuí com explica la figuerenca Anna Teixidor, periodista dinàmica i investigadora tenaç, que va dedicar una monografia a la revista i al nostre escriptor, tesi doctoral de la qual tinguérem el goig de formar part del tribunal acadèmic, que la premià amb els màxims honors. Teixidor ens mostra la vida i l'obra d'aquest personatge en la biografia que publicà en la col·lecció de biografies que dona a conèixer la fundació Josep Irla i en diversos treballs científics. Tant la tesi com la monografia són consultables a internet.

Puig Pujades fou el comissari de la Generalitat a les comarques gironines i també consol de la República a Perpinyà. Pels avatars d'una guerra i de l'exili la seva obra, en bona part inèdita, no ha tingut massa difusió tot i que ara editors locals com Cal·lí-grafi altres, amb esforç i mèrit, la van recuperant i caldria que se-guissin en aquesta lloable labor.

Agustí Cabruja, que fou secretari seu, i patí com ell fins la vida i la mort l'exili, narra, a *La Humanitat* de Mèxic el 1947 i en re-

produceix a *Homes de la meua terra* (2002), aspectes vitals. En destaquem un, la lectura de contes seus a la presó als companys empresonats i com després alguns d'aquests foren llegits a la popular columna radiofònica «El fet del dia» de Joan Alavedra. El retrat de Cabruja, sentit i detallat, el presenta i n'explica detalls com aquest de la gènesi de *Contes de la presó* o de la vida compromesa com la multa del governador civil per haver escrit a *Empordà Federal* que els figuerencs només coneixien l'existència de Girona, la capital provincial, pels recaptadors de contribu-

cions. Carles Rahola, un altre afectat de la repressió contra els vençuts a la guerra civil i esperit culte i sensible, en recordar la biografia de Monturiol que Puig va escriure i titular *Vida d'heroi*, el defineix com tendre i delicat, sensible i observador i el qualifica d'obra de gran interès. Escriu: «Jo crec que, un cop llegit aquest llibre, hom sentirà més viu que mai el desig de llibertat, de germanor i bonesa entre tots els homes, i més gran l'afany de treballar per bastir, de cara a l'esdevenidor, una societat mes harmònica i més justa, en la qual no es projectés -divina utopia!-, damunt la blavor meravellosa del cel, l'ombra inquietant de les presons i els presidis...»

Tingué una vida acomodada però ho deixà tot per necessitat vital el 1939 en marxar a l'exili. Morí deu anys més tard, l'endemà del seu sant, envellit i pobre, a Perpinyà, amb ganes sempre de mantenir una fermesa en els principis, com va dir en una emotiva carta al seu amic Cabruja a Mèxic, estant en gran necessitat econòmica i, mantenint, tanmateix, la il·lusió de publicar un aplec dels seus contes a Mèxic traduït pel qui fou secretari seu. Com tantes il·lusions trencades no va poder ser i no pas per la voluntat dels protagonistes...

Un fragment

Llibres entre reixes

Un dels grans amors de Josep Puig Pujades foren els llibres, i per això el fragment escollit fa referència a la seva relació amb ells a la presó; sempre l'acompanyaren però durant la reclusió, més, i de fet família i amics n'hi portaven com a ajuda a fer més lleuger el tancament forçat

Per entre les reixes que no poden pas aturar les efusions de l'esperit, a tothora arriben a Ell llibres i més llibres. Mai no sabrà dir als oferents tot l'agraïment de la seva ànima per l'almoïna generosa que fan per a reconfortar-li l'esperit... Llibres de tota mena i de tota tendència constitueixen la Biblioteca del pobre pres: des de Plató a la Bíblia, des de Lord

Averbury a Pere Coromines, passant per Sèneca..., totes les matèries, fins dintre un eclecticisme barroer, figuren en el prestatge improvisat de la trista cel·la.

Llibres! Aquests han estat els mitjans de defensa en les hores tèrboles, el reconfortant en els instants de defallença, el control del seu seny capgirat per la commoció patida!

Sort en tingué, Ell, a les hores de solitud a

la cel·la de càstig, d'aquests fruits de l'ingeni humà que ens mostren els sofriments i les dolors com a fruit de totes les èpoques, més o menys sensibles segons sigui la finor espiritual de qui les sofreix.

(...) Vetlles que serien insuportables, si no fossin aquesta meravella de l'ingeni humà que s'anomena el llibre; vetlles que serien interminables, tireganyoses com llonguet de

la vigília; vetlles llargues, feixugues, tristes, què haurien fet del pobre coratge d'Ell, sense el consol dels llibres?... I d'aquests, quina troballa no foren les comèdies llegides en petit cenacle, a l'entorn de l'estufa, amb l'amenitat dels diàlegs, el topament de caràcters, el pintoresc de lèxics, concentració de vides, plantejament de conflictes que, en l'espai de dues hores, se us enfronten i us els resolen..., deixant amarada la nostra ànima pel rou confortable de l'art que ens depura i exalta i ens fa estimar la vida; fornall d'obres perennes que resisteixen les misèries humanes, alegries i tristesses, misèries i alegries... pels segles dels segles?

La lectura d'obres de teatre que tenien lloc diàriament a la cel·la d'Ell era motiu de vera delectança per al seu esperit: l'afany de viure, al dia, la vida civil de les arts i de les lletres, el feia abocar a tot lo que apareixia als

diaris i la gentilesa inexhaurible de bons amics -anotem com a inoblidables els noms de Laureà Dalmau, Joaquim Pla, Carles Rahola, Pompeu Pascual- fornien els materials d'actualitat fins a l'extrem que les estrenes de moltes obres tenien lloc a l'uníson en el teatre i en el petit cenacle de l'ergástul, on Ell oficiava com un creient devot de les més altes funcions artístiques.

Llibres! Llibres beneïts! Ell no sabia pas dir mai el que us deu, ni sabia expressar-vos el seu agraïment per la salvació que féreu del seu esperit i de la seva raó en les hores tèrboles del captiveri, quan, en la soledat del *pozo*, la humitat del sòl semblava voler mustigar la plenitud del seu esperit. Mercès a vosaltres, llibres sants, llibres sagrats, Ell roman fort i seré, esperant el demà de justícia en què la llibertat li serà donada com a reconeixement d'haver estat solament un home, un ciutadà.

